

Andrija Palmović

Izabrane pjesme

SADRŽAJ

OSMO ČUDO	3
NEMOJ!	5
PIERKO BUNIĆ	6
BOSANSKI KORABLJAR	7
UJAM	9
POKUPKINJI	11
DJEVOJAČKA KLETVA	12
POMAGAJ	14
VIJENAC KOSANE	15
MARIN TRS	16
SONETNI VIJENAC	18
SONETI	27
STANI!	29
ZAGORSKE ELEGIJE	31
ZORA VERONIKA ZRINJSKA	33
DVOJAKA STRAŽA	44
KOJA JE TO...	45
BRENCE LJUBAVI	46
RJEČNIK	47
ABECEDNI POPIS PJESAMA	51

OSMO ČUDO

Oj Solune, Periandre, Chitone, Biasu,¹
I ostali što vas ima mudraca na glasu,
Tako vam se nitko svete ne taknuo brade!²
Nagnite mi sada uho. Koj' mi od vas znade
Tumačiti čudo jedno, veće od svih sedam,³
Koje eto, u davninu se zanesav, gledam?
Djevu ljubljah, ona mene, žarko bez počitka,
Kao nekoć Salamona gara Sulamitka.
Kako njena da ljepota, kako zlatno runce
Ne osjeni mene, što osjeni isto sunce?
Pak to čelo bez oblaka, prijesto vječnog mira,
Tko bi reko da prot meni gromove sabira?
One oči umirale za mnom, pune mámē,
Tko bi reko da će igda ugasnuti za me?
Ona usta: dvije crte ljubavnoga kista,
Tko bi reko da će igda pisat se "nečista"?
One ruke vješto svîte, kano pamuk bijele,
Tko bi reko da se mogu od mene da dijele?
Tko bi reko, nemilost će dalje pognat njena,
Neg Properca štono pogna slavnih put Atena?⁴
Rajski času. Kad ne marih za jelo, ni pilo
Samo da se njoj priljubim - kad joj b'jaše milo
Povesti me sobom, od svagdanje prosta stiske
U sabinske tempe, na poljane arkadijske,
Ne bi l' tamo, nikud ne želeći već nagnućem,
Nekim višim, životvornim, čišćim odahnućem
Uz božicu svoju veličanstven, božanstvenij
Stvorio se kano seraf kakav, ili genij!
Često puta sâm se pitah: što da bi u sebi
Ma jedini onaj pogled, te me tako snebi,
Što njegova narav, što u sebi sila ta mu,
Kâ ni starom ne oprosti nekada Pergamu?
Što li ona cijela u svem bivstvu, svem i svaćem,
Svojom gizdom, hari, uzdisaji, svojim plaćem?

¹ Sedam je bilo grčkih mudraca, a živjeli su između 620-548 god. prije Isusa. Evo im imena: Cleobulus iz Lindusa, Periander iz Korintha, Pittacus iz Mytilene, Bias iz Priene, Thales iz Mileta, Chilon iz Lacedaemona i Solon iz Atene.

² Dotaći se brade mudracu držali su nekoć za "svetogrđe".

³ Evo im imena: egipatske piramide, viseći vrtovi Semiramide u Babylonu, Dianin hram u Epehusu, stup olimpijskog Jupitera od Phidiasa, Mausoleum, Kolos u Rhodusu i Pharos u Aleksandriji

⁴ "Athenarum iter". Tako je ime jednoj od najljepših Propercovih pjesama.

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Oj Solune, Periandre, oj Chilone, toga
Ne doznaste ni vi, ni ja, nitko - izim boga.

1871.

NEMOJ!

Dunaj-vodo hladna,
Mnogi li su ždrali
Od krajeva dalekih
Po tebi pali!

Al su uvijek meni
Od veće česti
Donosili tužnoj
Zlokobne vijesti.

Već zjenicom suznom
Godina sedam
Utaman od tebe
Dragog izgledam.

Nemoj da se cvijetak
S brijegom odrone,
U dubine tvoje
Zavijek utone!

1872.

PIERKO BUNIĆ

Kud će Pierko? - prije div nadzeman,
Koj' umjede i da s vilom sklada,
I da mačem dušmane komada:
Kud će plah i tako uskoleman? -

Čim Dubrovnik podiđe mu neman,
Hajdučki se udre skupnovlada,
S teške boli s koje dom postrada,
Čak u Istok pobjeći bî spreman.

I pobježe; al da vidiš bijedu!
Jesu takvi puti nedohodi!
Je li moguć sebe odbjegnuti

I rođenu zemlju, tko se ćuti
U njezinu ropstvu, il slobodi,
Bio on u jugu, il na ledu?

1872.

BOSANSKI KORABLJAR

Ispod brčnog otomaljskog brda,
Kud se Pliva zdvojna, raspojasa
Iz ponora baca u ponor - - -
Poput davno plandujućeg krda
Vidiš gdjeno gradić se bjelasa
Đulhisare - turski ružin dvor.

Podno njega - vodi sred tišine -
Proljetnijem veselim urankom
Tužan kano crni tamničar,
Eda koju... od srca si vine,
Onom pjesmom "starom jadovankom"
Bosanski se javlja korabljar.

Pjesma

Ah! tog pamet moja ne dohita,
Korabljo, mila korabljo,
Kako pade Bosna ponosita
A pod tursko ljuto kopito?
Niti marim znati to,
Mila moja korabljo.

Bude l' dugo robove odgajat,
Korabljo, mila korabljo?
Il će ona jošte sretno stajat.
Svoju imat kuću, hljeb i sô?
Radije to mi reci, to,
Reci, vjerna korabljo.

Poć li ćemo nebogu po Stojku,
Korabljo, mila korabljo?
Il Slobodu, ljepotu djevojku.
Da si ju na otim vodimo? -
To ti meni reci, to,
Moja krilna korabljo.

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Čujem - nešto gorama odzvanja,
Korabljo, mila korabljo:
Već "hrvatka" čalmi se ne klanja!
O! čuvenje blaženo.
Hitro! hitro, korabljo!
Bog zna - kad se vidimo.

1873.

Opaska. "Hrvatkom" zovu Bosanci crvenu kapu viseću, naličnu našoj serežanskoj. Pliva - voda u Bosni, koja se u devet trakova preko litica baca.

UJAM

Pokraj bučna slapa, umilnu na dolu,
Blizu mala sela, malen tu je mlin,
Gdje se nađe seljak i seljakov sin,
Ne bi l' svagdašnjega bilo mu na stolu.
Zato mlinski kotač dan i noć se kreće,
Bisernicu vodu, kamen brašno meće.

Šumom šumi voda, ruši se i hita.
Ljudi jedni nutar, drugi grnu van.
Šiba tuče: "ti ta, ti ta, nosi žita".
"Ti vreću na ovu, ti na onu stran!
Tko je kašnje došo, pričekaj do reda!"
Drzovitim glasom mlinar zapovijeda.

Prvi što su došli oko mliva čeplju:
Jedan puši lulu, drugog hvata drijem;
Neki kamenare gleda opet nijem,
Gdje po dvoru trošne kamenove kleplju
Neki bud se šale, budi krko zbore,
Na štibru se tuže, bud glavare kore.

Ni mlinaru nitko neće ostat dužan:
čim su tašće vreće, tim on bolje sit.
Bila suša sada, leda l' teglo bit;
Bio Božić južan, gore nego kužan:
Njegov mu je, vele, svim uprkos strujam
Sve nadosut moguć krivi onaj ujam.

U njega ti ima preubava kćerka,
Gužvica joj stasak, lice šipak rud,
Namamne joj oči, grude snijega grud,
Hitra - kano laka vjeverica zvjerka
U svem ti je gledno, milosno čeljade;
Samo joj za jednu pogrešku se znade.

Vila brodarica iska od junaka
Desnicu mu ruku da odsiječe, oh,
Ova tek za ujam srce sve ti sploh
I obadva oka uzeti je jaka.

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Ne idi, brate, onud, jer ćeš teško za njom
Lutajuć pogibat i noću i danjom!

1873.

POKUPKINJI

Kralj je Trojan ljubio si lane,
Divno lane iz bogata Srijema.
Svako večer k njoj se junak sprema
I radostan, kao golub stane
Oko drage gukat, oko nje leprhat,
Oko svoje drage, svoje žuđenice,
To za gluhe tmice, i to samo tmice,
Jer bi uvijek neki hvatao ga drhat,
Sunce li ga s dragom igda zateć neće,
Mogav mu rastopit srdašće ljubeće.

Mili bože, lijepoga mi čeda!
Lice glatko - pisao bi po njem,
Grudi rajskim dišu blagovonjem,
Puste oči - blažen tko ih gleda!
Pokupkinjo zorna, kad te pazim gdje si
Uznosita takva domu na trijem stala,
Mudru glavu sjajnim suncem privezala,
Što će meni ono sunce na nebesih,
Kad ne mogu s ovim da se jednim minem,
Od kojeg se topim i opeta stinem?

1873.

DJEVOJAČKA KLETVA

Stijena uvis digla čelo;
Pod njom osojno
U sklon borja groblje sjelo
Tiho pokojno.

Tik do stijene mrtvostajne
Grobak zinuo,
Crn se zastor kobne tajne
S duše skinuo.

U grob taj će božji stvorak
Lijepa Jelina,
Mlad joj život bio gorak
Poput pelina.

Bilo - kad se mladi lve
Za njom gubio,
Do nje, veli, duše žive
Nije ljubio.

Al je prvo on za Janjom
Suze točio,
Kleo joj se da bi za njom
U grob skočio!

Prevari se drago čedo,
Janja vjeruje;
A on s Jelom, Bog mu ne do,
Pir dotjeruje.

Rastuži se teško Janja,
Svijest ju pustila!
Strašnu kletvu bezufanja,
Tad izustila:

"E da Bog da, nju i mene
U grob spratio!
A on grižnjom uspomene
Vijek si tratio!"

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Za tu kletvu čula Jela,
Sva zanimila,
Zgrozila se s crna djela
Druga nemila!

I - ne bilo mladoj druge
Van uvenuti,
Ispod hridi crne tuge
U grob krenuti.

Zvona zamnu - kako neće
Nikad zamniti -
Prate jednu vječna gdje će
Noć se tamniti.

Iza lijesa Ive kroči,
Smrt zavrijedio,
Plah mu pogled, suhe oči,
Sav poblijedio.

Vidio si da je nitko,
Jer se predjelo
Na oblik mu posve čitko
Grešno nedjelo.

Stupa Janja napreda se
Blijeda, upala,
Te na stijenu penjala se,
Kose čupala.

S vrha stijene put se tála
Sunovratila,
Ispred Jele u grob pala,
Vijek si skratila.

Svakog grozna hvata zima,
Mislit dočima;
Jadan Ive glavom kima,
Striže očima.

1873.

POMAGAJ

- U | - U | - U
- U U | - U
- U U | - U
- U | - U | - U
- U | -

Tihoma praminja
Večernji sniježak -
Težak je, težak,
Kukavice sinja,
Život moj!

Kud si, sniježe, pao -
Svačem si bijelo
Ponio velo;
Meni crno, jao,
Nebogoj!

Gdje me... ne ukopa
Zbiljnosti hladnom,
Burom nenadnom,
Kad mi njegovih stopa
Zame stâj?

Prhni, sniježe, prhni!
Tamo kraj vesi
Grobak nadnesi!
Bijelim bar ogrni
Ti me daj!

1874.

VIJENAC KOSANE

- U U | - U | - U U

Tekla je tiha vodica -
Uz nju mi sjedi Kosana,
Kosana s ravna Posavja.
Od želje pita mlad ribar
Čuncem se vozi uza kraj:
Za kim su, biser-djevojko,
Vilinske oči snijele te? -
Niz vodu gledeć jednako,
Za kim ti studno srce mre?
Je l' ti daleko ljubljениk,
I preko devet voda bud,
Dođe ti jednom suđenik.
Njemu otkaza djevojka:
Doći će; ali nevjera,
Devet ga voda topilo!
Kritu ga mom ne donilo!
Veće mi reci: vidje li
Plivat moj vijenac zeleni?
Gledah ga plivat, djevojko,
Tamo - niz mutne valove -
Za njim se baci momak jak,
Hvata u hitre mahove,
Jur mu je ruci na domak;
Kad mu ga ote vrtlog ljut,
Motajuć vijenac razasut. - - -
Drugo ćeš cvijeće pomnjivo
Lako u novi vijenac svit;
Ali u jedno sastavit
Neće sve ravno Posavje
Vijenac taj krasne Kosane.

1874.

MARIN TRS

Previja se zelen trsak,
Ljuta mi ga muči bol
Kud on mora penjati se
Uz starovjek, suhi kol.

Kraj njeg šeće lijepa Mare
Gane se na teški jad,
Iskopa, te sobom uze
Milen, slatki rukosad.

Pod prozorac svoj ga sadi,
Njeguje ga, ravna sved
I - kratko do nje bujan
Podigo se trsak - gled!

On joj svježi vedro lice,
Dah, - usana pitku sas,
On joj ljubi ranim suncem
Očešljanu, zlatnu vlas.

A, za drugim suđenim li
Ljubezna ju sjekne ćut,
Već joj nudi punan grozdić
Povoljicom svakom sut.

Sav razdragan lijepom dikom,
Ne mari ti više on,
Da bi, kako ona njemu,
I on drugim bio sklon.

Svi ga stoga momci krive,
Prohodeći onud tik:
Da se priječi božjoj pravdi,
Da je zelen zavidnik.

Jer ukriva taj ubrani,
Nedostajni, plahi stvor,
S koga će ih malne izjest
Smrtljiv onaj ljubomor!

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Kunu: zimski, bog da, vjetar
Lišćem mu se igro tim,
Ne ščekó se pramaljeća,
Ni se imo ponijet čim!

A ne znadu: zašto čuva
Košuticu šumski kriš?
Jabučicu da sred lišća
Puno rad'je zamjeriš. -

Svijet je svijet - i nikad neće,
Dok ga bude - svetim bit.
Tim ljepota ljepšom biva,
Čim se većma daje krit.

1874.

SONETNI VIJENAC

Patria o mea creatrix, patria o mea genitrix
Catull, Lir. Ll. C. XLI.

I

Domovino, ime svetih osjećaja,
Stoput blažen onaj koj' te jasno čuje;
Moju mladost česte, zaglušne oluje
Potresahu silno, skoro da očajah;

Nu, otkad me ti basmom obaja,¹
Moje srce samo s tobom blaženstvuje,
Tebe ljubi, časti, s tobom i u zlu je,
Za te će na vruga i ognjena zmaja!

Ovamo vas, družici, vredniji to muž je,
Koj' zaljubi bolje i koj' zgrabi jači
Za slobodu njenu pravice oružje,

Više li nas u tom svojski zaprednjači,
Sretna ona tada, sretna međ Hrvati!
Želja će ti moja s kitom mira stati.

II

Želja će ti moja s kitom mira stati:
Golubica, harnim suzama oprana,
Ne plašec se sóvâ, ni crnih gavrana,
Dat će hvalu Bogu, njegovoj blagodati,

Što je mogla koje zrnice naključati,
Skuplje suhog zlata, sa umnih majdana,²

¹ Nekim bakanjem opčiniti, začarati.

² Majdan se zove svaka gora, u kojoj se kakova ruda kopa; po rudi se i zove željezni majdan, zlatni majdan itd. Takva Majdan-gora ima u Bosni. (Vidi Kukuljevića: Putovanje po Bosni.)

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Njim pritekla gradit divnih ljepostana,
Gdje ćeš ti mi, drago, ljepše sunca sjati,

Pošto bi se tvoje iskopale nade
Kao svete moći spod stoljetnih kama,
Rastepene pomno skupile komade,

Što ih naša mlakost i dušman polama,
Kad se skriše vile pred ubojnom rati³
U svoj mili zaklon, u njeđarca ta ti.

III

U svoj mili zaklon, u njeđarca ta ti,
Pod natkriľje tvojih milosnih obrva
I pod svetu sjenu domaćega drva
Ja ću se prenesen Divom osjećati!

Dosta bo časova velecjenih stratih,
Dok preponam glupe svjetine dorvah,
Ti dok njeđra svoja, još nevještu sprva,
Ne otkri mi netom - za ono što patih.

Od onda nebesa mljezimca me paze;
S kladenca me svoga zgodnim pojeć hipom
Vila, kalovite odbjegnula laze,⁴

Sada mi pred tvojim božanstvenim kipom,
Kipom što ga dlijeto domoljublja vaja,⁵
Onako će stati - kako još ne staja. -

IV

Onako će stati - kako još ne staja:
Gusto zapahnućim od znoja čeoćem,
Kakav nije teko našim slavnim oćem
U toľiko po nas dićnih okršaja,

³ rât-i zove se šiljak od budi kakova oružja.

⁴ Lâz-a, = mjesto pusto i golo.

⁵ Vajati, vajar, rezbar.

Niti takav lice garavo napaja
Seljanu, kad zemlju slabim para vócem,⁶
Niti se ljubovnim, jedljivim žaozem
Istiska i peče bez konca i kraja;

Nego kakvim mnogi, mnogi još pjesništva
Velji uzornici umivat se budu,
Snimajuć ti krunu davnog mučeništva

I spokojan svaki na tom usne trudu,
Splete li ti glavi vijenac naših gaja,
Gledeć - kud narodna neman se odvaja.⁷

V

Gledeć - kud narodna neman se odvaja.
Podigla se tamnim grobovim sa vijenca⁸
Sedeslava,⁹ Vuka, Radak-patarenca:
Krvu pun vukodlak narodnih izdaja.

Ne znaš njegovu hranu? čim li se odaja?
On ti pije svojad i suši do členca,¹⁰
Ter od tvog imutka mnogog zapredenca¹¹
U ogavnu crijevu hrani i utaja.

Kuda su ti krepke te uzdane mišce,¹²
Gdje li skupa krvca knezova i bana,
Koja nije stala prelijevat se tišce¹³

U potomka svakog, brže k tomu zvana:
Tu poganu stravu da zauvijek smlati,
Neka već se nikad među nas ne vrati?

⁶ Voc-a = volak = volac = mali vol.

⁷ Odvajati se = od nečega se dijeliti, nešto ostavljati.

⁸ Vijenac groba = rub groba = Rand.

⁹ Sedeslav = izdajica, koga ubi Branimir.

¹⁰ Člen, členac = član = članovi.

¹¹ Čovjek zasukanac, prevrtljivac bez vjere.

¹² Mišca, -e = mišica; obje u narodu.

¹³ Tišce = tihomice

VI

Neka već se nikad među nas ne vrati,
Do nje nije bilo "hrvatskoga jala",
Hrvatska je po njoj, samo po njoj mala,
Što bi mogla i sad "velikom" se zvati,

Koju prem nebrojni poplesaše hati,
Ipak i pod njima osoviti se znala,
Na "grobničkom polju" sama ukopala
Tatarina strašnog pred "Zapada" vrati.

Djedovi su svijeto mač nam ostavili,
Na njem piše slovo: "Koj' ne stoji... padne",
Mač dovoljan suprot i paklenoj sili;

Al s potajnim nožem zlobe, eno, gadne,
Njim rođenog brata sa bratom će klati,
Jer sotona otac, sebičnost joj mati.

VII

Jer sotona otac, sebičnost joj mati,
Zato neka nove plemene se duše,
U gospodske dvore, ko u poleguše¹⁴
Prosvjeta će jednu stazu utreptati,

Seljak će gospodu poštivati znati,
Nek gospoda stare slabosti uguše,
Nek ljubavi dašak svudijer blago puše,
"Stidak" ¹⁵ djevojačkim obrazi procvati.

Čim su našeg jutra zapjevali pijetli,
Na glas njihov stasmo ljuti uznešenci,
Otmjena se nešto digne i prosvijetli;

¹⁴ Niska seljačka kućica.

¹⁵ "Stidak" (*Candialis grandiflora*) cvijet o kome govori narod da je s prva, dok je bilo stida u ljudi, bio posve crven; no sad, kad je svijet pometnuo stid, biva sve bljeđi.

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Seljak malne osta pri staroj uljenci,
Zato da nas k jednu jedan duh osvaja:
To će stražnji vapaj mojih bit vapaja.

VIII

To će stražnji vapaj mojih bit vapaja,
Domovino, nekoć duh pobjedni, koj' no
Tobom vlada mudro, krepko, samosvojno
Između sinjeg mora i hladna Dunaja,

Da, težinom tvojih ganut uzdisaja,
Sine ti o vratu, kao kićen vojno,
Te zamjerno po njem bude sve osojno,
Zakonito, vlasno, nova zamahaja,

Da otisne s tobom mladovjek i bodar
K onom svetog prava nedobitnom visu,
Na kom će se ćutit da je on gospodar,

Na tvrdo ustaljen, kao klis na klisu,
Kad pod njegovom nogom tiranin začami;
Kad mi blisneš divna svimi vrlinami.

IX

Kad mi blisneš divna svimi vrlinami:
Narodnim ponosom uzgorita jela,
U svakom naumu radilica pčela.
Preslicu ti ruka, budi knjigu jami.

Svaki tvoje gore listak se razdrami!
O svoje ga petlja vjernosti pripela!
Prhne li za tuđim, - voda ga odmela! -
Za tog su kaljuže, a ne tvoji hrami.

Tvoje pleme valja da se čisto glasa,
U dnu da ti busa, ko mlade dubrave,
U sredini trsa, a na vršku klasa,

Tako će napredak, jamac nove slave,
Stavit se o bok ti, poput branitelja,
U nazočju kivnih tvojih tužitelja.

X

U nazočju kivnih tvojih tužitelja,
Što na vihu strasti vrše, kao pljeva,
I, ko kuga tamo usred Sarajeva,¹⁶
Regbi ne popuste hrđe od hrđelja.

Ti stojiš pred njima, i jača i smjelja,
Stojiš ko ljubovca tu Praksiteleva¹⁷
Ozbiljna i čedna, bez krivnje i gnjeva,
Pogleda čudesnog, te lavove strijelja!

Nedoimne da ti ne bi spiso hvale
Kist čarobit slavnog Andre Medulića,¹⁸
Niti tankim perom Lucij Hanibale,¹⁹

Jer ti si mi viša od svakog snebića,
Tvoja dražest k sebi i zavidnog mami,
Da se takav odmah trzne i posrami.

XI

Da se takav odmah trzne i posrami,
Na jugu li tvoje kolo zaokrene,
Sestrice se nađu, dugo rastavljene,
Razni pak vitezi dođu s ponudami.

¹⁶ "Ne izbiva ko ni kuga onamo iz Sarajeva." - Narodna riječ.

¹⁷ Fryne, ljubovca Praksiteleva, predobila je i ušutkala svojim dražestima tužitelje svoje i suce.

¹⁸ Najveći hrvatski slikar. Živio od 1522-1582.

¹⁹ Hanibal Lucić, Hvaranin, glasoviti hrvatski pjesnik. Pisao se sam Lucij. - Jedva da se može ljepše i kitnije ispisati uzor ljepote, nego što je opisan u njegovoj odi, koja počima: Jur nijedna na svit vila.

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Okolo Stambula krvnim poljanami
Igra će zaigrat; - bez dostojne cijene
Ne hvataj se ikog, jer, bez donešene
Slobode u ruci, stat će u osami.

Izginuše Obri, Huni, Saraceni;
Dočim ti se žilav uhvatila koren
Prot narodâ buram i njihovoj mijeni;

Narod tvoj za slavu, za život je stvoren;
Ugleda li jednom svoga spasitelja,
Kako da te više bezbožnik ucvijelja?

XII

Kako da te više bezbožnik ucvijelja?
Nisi li ti slala - to l' za ovu plaću -
Proti općeg dobra grubu otimaču
Na poljane bojne ljutih srazitelja?

Raznostrukim umljem s visoka pročelja
I napredniju si osupnula braću,
Kitila si povijest tuđu, ko domaću,
Stekla za junaštvo preznatnih povelja.

Za tuđinske dare ne b'jaše ti stalo;
Bogata slobodom, bješe zadovoljna,
Imajući svoju motiku i ralo,

Da još oskudniku sad si dati voljna,
Ako ništa drugo, hljeba, sol i vino,
Koj' i kapu rado pred tobom bi skino.

XIII

Koj' i kapu rado pred tobom bi skino,
Na ruševine si tvoje slave kleko,
Prem i ruševine; slavne ste, bi reko,
Nijemi kažiprsti - živa veličino!

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Zna' bi za te, jugoslovska Atino;
Slušo tebe, budna sa Balkana jeko;
Šum jadranskog mora, glasit nadaleko;
Spetio bi uz to pače nešto ino:

Gdjeno iz zabiti jošte jedan cvijetak,
"Cvijet naroda" mudru glavicu pomilja;
Kako milo cvate čist i nesujetak²⁰

Draži je od smilja i ranobosilja!
Sve je spašeno, gdje nije on pogino,
Neporočna moja, lijepa domovino!

XIV

Neporočna moja, lijepa domovino,
Strelovita miso bud mi tam zanori,
Gdjeno sredozemni oganj kuva, gori,
Vječni bi ju zakon opet k tebi vino;

Bud kolala tobom, svemirna širino,
Nekom tajnom silom k tebi vijek uhori
Da se opet ondje zatraje, odmori
Gdje je njen domjenak, središte jedino;

Bud na rajevine ljupku talasanju
Pjesma mi se nesla kao laka ptica,
Da anđeli s neba zagone se na nju,

I ona će krenut, pusta bjegunica,
I veselo klicat, leteći od raja:
"Domovino, ime svetih osjećaja!"

XV

Domovino, ime svetih osjećaja,
Želja će ti moja s kitom mira stati
U svoj mili zaklon, u njeđarca ta ti,
Onako će stati - kako još ne staja.

²⁰ Nesujetak = unverletzt (nepovrijeđen).

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Gledeć - kud narodna neman se odvaja,
Neka već se nikad među nas ne vrati,
Jer sotona otac, sebičnost joj mati:
To će stražnji vapaj mojih bit vapaja.

Kad mi blisneš divna svimi vrlinami
U nazočju kivnih tvojih tužitelja,
Da se takav odmah trzne i posrami;

Kako da te više bezbožnik ucvijelja?
Koj' i kapu rado pred tobom bi skino,
Neporočna moja, lijepa domovino!

1874.

SONETI

II. Na Dragočaju

Vrh dragočajskog⁵ brda duh me uzne,
Gdje drago dragog pet vjekova čaje:
To tužna Bosna zadnjeg kralja kaje,
Zagleda za njim niz obale suzne. -

Što motriš otud? - Vesi mrtvoudne.
Što slušaš, doli turskog psa gdje laje,
Grakćuće vrane po trupovih raje?
Ter vlas ti hoće s glave da opuzne.

Ja riječ ne smogoh - kad mi nešto reklo:
Jur kipi čaša - prekipjet će skoro!
Od gore veće srce mi nabreklo.

Ko neboparni svoja krila òrò,
Pram Višnjem digoh blagodarne vjeđe
I... usto narod! - s vragom se ogleđe.

III. Poljička kneginja Tuga

Za sestrom Tugom tužni vi Tugari,
Za njenim dvori vjenčanih svodova,
U kojih svijetla kao dan stolova,
Čeg i sad rado sjećaju se stari.

Poljici jedan usklik zakotari:
Oj! zlatnom rukom bog nas pomilova,
Od hrvatskog još orili se slova
I dvor i polje, sveti nam oltari.

A sada? - onim dvorima ni kusa...
Vladarici im... strva niti java;
Na ljutcu kamu trnova do busa

⁵ Opaska. "Dragočaj", brdo u Bosni, s kojega se vidi sve do travničkih gora.

Bez straha guja prisojkinja spava;
Mjest' knjeginje na prijestolu, gle, druga
Na panju čuči zlosretnica - Tuga!

IV. Voreštanka

Ne! - nema ruže - Voreštanka što je,
Ni drugud takvi ne rude klinčaci:
Svi naši momci divor su junaci,
A móme ravno ko višnjice stoje.

Jest, vi ste ruže, da li samo svoje;
Nijedna li vas oka još ne baci
Ovamo prijeko - po naših cvijetnjacih,
Što sinjim morem i Savom se poje?

U Dubrovniku, Trogiru i Spljetu
Klinčaci slavom, i te kakvi, rude!
Uz lirski cvijetak: Zuzurićâ Cvijetu.

Kad takvog cvijeća jednom u vas bude,
Naš bijeli Zagreb, razigran tom vijesti,
U lovor-vijenac haran će vas plesti.

1876.

Opaska. I danas stoji selo Tugari u Dalmaciji, sred Poljica, gdje je kažu mjesto na kojem su stajali Tugini dvori, koja je bila kneginjom poljičkom.

Zakotari = poleti niz kotare ravne;

Nema ni strva ni java = nema mu glasa.

O Hrvaticama Voreštanskim (u Ugarskoj) piše Čaplović: Die Kroatinnen von Horrstein sind in ganz Ungarn berühmt wegen ihrer Schönheit. U "jačkih" (narodnim pjesmama) ugarskih Hrvata kaže se dragoj "ružica", a dragomu "klinčac" (karanfil).

STANI!

- U U | - U
-UU | -U | -UU | -U
-UU | -UU | -UU | -U
-UU | -UU | -UU | -U

Stanider, stani!
Kud tako brzaš, brate neznani?
Hrvatske kuće dva čista okanca
Smiješeć te zovu, ko staroga znanca.

Ognjište klija,
S krova pram tebi dim se savija:
Žar to je srca, to tamjan on sveti,
Ljubav ti željan i žrtvu prinijeti.

Gle! kako k oknu
Znalična čeljad veselo skoknu;
Bijele golubice, te mirogojke,
S kraja primjeraju, stidne djevojke.

Sijedi gospodar
Voljko te prima, duh mu je bodar;
A gušterica na podsjeku siva
Tvojim se nogama ko ulagiva.

Vince se pjeni,
Oči se krijese, lice rumeni;
Prevrće lastica, ta pokućinka:
"Ne! ni ja nisam već ovdje tuđinka."

Taj čas u kući
Pjevanka ori, tambura zvuči.
Sve je izgrljeno ka ono ložđe.
Besjede... samo sokovito grožđe.

Kad će zamračit,
Rad li si trudan u nas konačit,
Prašne će noge ti oprati neva,
Dignut tegotu zemaljskoga dneva.

Andrija Palmović: Izabrane pjesme

Jutrom se netom
Nađeš pod lipom miruhnom, svetom,
U polusjeni ko zlatnoj u mreži
Vile te drže: ne bježi! ne bježi!

Listak se brani
Petljom na svojoj postojno grani;
Vihor zahuji, ponese ga - zbogom!
Dokle si nakon gdje ne legne logom.

Tako se neće
Otkinut duši; nego lepeće,
Loveć se krili - prem utaman često -
Jednom za sviklo se, drago joj mjesto.

1876.

Opaska. Mjerilo je pjesnik sâm - tu i još kod nekih pjesama - u rukopisu naznačio.
Izd.

ZAGORSKE ELEGIJE

II

Krapino, pod tvojim porušenim gradom
Ja porušen klonuh, prignut njegovim padom,
Uz njegovu starinu postadoh ko starac,
Čujder! Što mi s njega šapće povjetarac!
- Gdje ste - što brijaste ovud - bure ljute?
Vjetrić šapće: - "Ovdje u kamenu šute".
- Gdje djedinska prava, gdje visoki zbori?
"I ne pitaj! - o tom jedva se govori."
Androniče slavni! stupče naših međa,
Pred kim krenu Nijemac, grozni Tatar leđa,
Gdje je vijenac za te, junačke ti čete?
Vjetrić šapće: "Onud sâm se zidom plete."
- Čudna gosta, bože, odvud narod prati!
Cijela zemlja k bijelom Zagrebu se jati:
Šljemovi se bliješte, viju perjanice;
Samo gosta ne moš ugledati lice. -
Vjetrić mi procmlje: "To je naš mazunak
Mrtav Tomo Bakač, neustrašiv junak!
Obraz mu je širom - i na domu svijetô,
Ti ga poznaš s Kupe, poznaš njegov "veto!"
- Jošte jednom ovdje grobni muk zavlada,
Ni ja vjetrić nijesam dahnut smio tada,
Kadno Petar Zrinjski s Franom Frankopanom
Zamahnuše na Beč kobnim buzdohanom."
- Kakve ono crnje i od noći sjene
Pokunjene gredu, cvileć kao štene?
Nešto škripi - muca - glasu nijesam viko -
Vjetrić šapće: "To je Fridrik i Ulriko."
- Koja to iz vode uzdigla se magla.
Poprhnuv pram sjenam, kao vihor nagla,
S njom nariče nešto - s kletvama umira?
Tom sam glasu viko, prsa mi razdira. -
Vjetrić šapnu: "To je naše krvi kćerka,
Utopljena, krasna Desinićka Verka".
- Trpki razgovoru, vjerni lahoriću,
Daj prišapni svakom pravom baboviću:
Neka stane na put Fridrikom, Ulrikom,
Utopicom doma ne da biti nikom!
Vjetrić "hoću" triput šapnu mi u u'o,
A ja njemu "zbogom! - sâm te Višnji čuo!"

III

S vinogorskog vitog, svježeg poglednika
Čitavo Zagorje oku mi se slika:
Odavle od Sutle, Svetoga Donata,
Tja do humskih njegovih ponajduljih vrata.
Visje si je skute skitilo u nabor,
Cesargrad je straži, straži Veli Tabor.
Gorski oklop strujam vremena se ruga.
Staza ovdje ravna - ondje se vijuga.
Nebom plove zlatni s crnim oblaci,
Crni oblak gdjegdje zemljom sjenu baci:
Ja to motrim, stavljen više rajskog vrta;
Al mi odraz duše drugu sliku crta.
Viški skut u nabor: duh je što ne drijema;
Samosvijest hrvatska i na udar sprema;
Gradovi što pukli, što u razval suti:
Jad su, što ga i sad vlastel napol ćuti;
Gorski oklop: ponos, samosvojnost naša
Prot dušmaninu tvrdijel, prsa orijaša;
Staza koja ravna, koja vijugasta:
Jest nepostojnost, kojom rob se hvasta;
Zlatni su oblaci: dani rijetke sreće;
Crni: zadjevice, što nam naprijed priječe;
Sjene gdjegdje pale: Gupčeve su čete,
Da se Tahu smrću neumolne svete.
- Slikajmo si sliku! kist nam je u ruci,
Klio, držeć ploču, veli nam: "povuci!" -

1877.

ZORA VERONIKA ZRINJSKA

Nada mnom je nebo zatvoreno.

P. Petrović Njegoš

I

A gdje si mi se našla, divna kćeri,
U samostanskih, u tih pustih dverih,
O koje s vana svjetski vihor brije;
Iznutra suza pokorna ih mije?

Zar ne bje dosta, ruka neoprana
Što smaknu oca ti - preslavna bana,
Visoku gospu⁶ mrijet ni živjet pusti,
Već razdirućom otkinu čeljusti
Još tebe od nje - kao vepar plijen:
Svu sreću majke, sav imetak njen!

Kol' rastrovana mora negdje rana biti:
Sa živom majkom živ se vijekom rastaviti!
Kud velji jadi su ti, nego da si slijep i sakat:
Domovinu, ah, mater u progonstvu gorko plakat!
Je li tako? - pričaj; ali ne plač', sele,
Od plača rane takove ne cijele.

II

Raspuknite se, mrke, okorne vi stijene!
Kroz pukotine vaše nek se krade
Iz djevojačke grudi lomne, raspuknjene,
Bjeginac glas bez krova mi i nade.

Pod vječnim hladom vitih poma i kupresa,
Visoko - iznad munje i gromovnog trijesa,
Gdje čista ljubav svetim mirom miri,
Počiva knjiga, u nju ne zaviri
Nikoje oko - do svevidnog oka:
Mirobitna je knjiga, štono taji

⁶ visoka gospa - Katarina Zrinska

Smjer višeg suda, čudni vez uzroka,
Tu suzama naši pisani su vaji;
A sunca zlatom zlatni žića dnevi,
Bezazlen osmijeh, krilatnici smnijevi,
- Hman po njoj gmaze kao sitni mravci
Sve naše sluti, lebde sva pregnuća;
Kad sve to veća žalost nas priuča
Poznavat: da smo puti vrtoglavci,
Da pišemo tek nerazumne crte
Ob onih tajnah što su vijek zastrte.

Vidjevô li si brdu na podanku
Zor-ubavicu veselu čobanku,
Lastoliku na tihe magle čuncu
Pram jutrošnjemu gdje se grije suncu, -
Proz njegov varljiv blistajući čaj,
Bez propasti, bez strma klisa,
Bez kobne noći, vražjeg risa,
Ko slatko snivan - neki motri kraj?

I mene sreće zlaćen pramen
Na takov bajni nekoć žal iskrca;
Al došli ljudi bezdušni, bez srca,
Zavališe na grud mi teški kamen
I ja potonuh! -
Ah! ima l' koga da još spasi bônu?

U našem milom bogom zavičaju
Porastoh cura zelena i mlada,
Ko skromna jela ponosna do grada,
Zakriljena pred burom oda kraja dvaju;
Dok roditeljske ljubavi me dâh
Ko blagi lahor nježno promahivo
Bez svake brige osjećah ga živo,
Oj majko, oče! drago li vas zвах!

Što burno more, što oluja prijeka,
Što šumski šum, što gorska jeka?
Nit ime drvlju, kamo cvijeću znadoh;
Nu ljubica mi poniznica mala,
Sa milmirisa sama se odala,
Da nju i poslije imala sam rado;
Gdje sad mi trava jadicova niče,
U glavi šumi nad njom se blisiče,
Kraj mene pluji voda zaboravna,
Ne mogu do nje, žeđajuć odavna -

Olujom vijek mi ista jeka ori:
Pregori, srce, gori i pregori!

U rano jutro čuh pjevanku nečju
Mah pustih igru i nestašnost dječju,
Prem ne razumih riječi ni jedine;
Njen ljupki glasak sav pričinu mi se
Ko da ga upih iz materne sise:
Ti! - ti bje pjesmo moje domovine!
Romon! zuji! gladna, znaj, i žedna
Bih slušala te; da l' na usta medna,
A ne na moja gorka, ti se javi,
Gdje smrtni led se svednevice pravi.
- Ta pjesma muknu. - Čujem tužno za njom
Na lipi kukat kukavicu crnu.
Na lipi ona; ja na oštru trnu
sa kobnom pjesmom njenom svakidanjom;
Njom prevarena, pr'e no griznuh kruha,
Jur dopadoh i njena crnog ruha *

Bje neko veće - igrom se zatraja
Sa djevojkama iz bližnjega sela
Vrh nas, to sela, zelena vrh gaja
Jur mjesečina blijeda se nadvela.
Ja mahnem domu - vidi po me čuda:
Kud ja - i mjesec za mnom tuda -
Dohrliv dvoru, brž' unutra skočim;
A pratidrug moj ni s okna se ne do,
Već sanovnama svojim me očim'
Još dugo - dugo mirno gledo.

O! mjesečino tiha, misaona,
Ti tankoprelja ljubovnih si spona,
Sigurni čador... koji koga ima,
Ah! kolikim si kao danak jasna;
Dok men' si evo magla pred očima,
Gdje ostah sama s mišlju i bezasna,
Po nebu drobne zvjezdice brojeći,
Moj glas da jedna počuje, hiteći
Pozirnula bi tija srcu na dno,
Odljubila se bogu - utješila jedno!

Nebosklon scijenih... na brda se sloni,
Vijek pitah: kud ću do visina onih...

- Čuti kukavicu natašte znamenuje u našem narodu zlo.

Dosegnut one grudve više brijega,
Držeći oblak da je hrpa snijega.

Nebesa, onda začudo mi bliza,
Od poslije zalud za vama posizah,
Pram vama vapeć jur isplakah oči,
Priklonit nî vas niti plačem moći.
U bijeli Zagreb sestri Petronili
Neproštitivo sved neko šarah pismo;
Da kako joj se duvnom biti mili;
Bud njeno lice toli zaželismo!

O duvni kakvoj čut, ni htjedoh znati;
Iz stopa svomu da se domu vrati!
Gle! - tko bi reko da ću pri tom djelu
Baš ja postupit na vilinsku zdjelu?*

I vinjaga se za topolu lovi;
Kud ja, od svoga otkinuta duba,
Po hladnim vučem zidinam se ovim
Ko blijeda sjena od stuba do stuba,
Pod jednim samo znakom stalna, ista:
Pod znakom križa probodenog Krista.

O! blažen čovjek koji u svom kutu
Domaći mirno umije trošit kruh,
Ni bezbožničkom postoji na putu,
Gdje međ sobom se ljudi zlobe, tru.

Ta zemlja mati: naša povratnica
Sjemešce svako u svoj prima skut;
Tol' umna umnu da potiska klica,
Smije cvijetak nevin prekinut?

Preželjna majko! u sužanjsku kljjetcu
Zavukoše te prekrvnici zli,
Razbijajuć ti o kamenje djetcu:
Ko sionskoj ta babilonska kći.

A kud je doba? - večer dihoslasna?
Iz tvojih usta ona pjesma krasna?

Tko nagazi na vilinsku zdjelu, "neko modro cvijeće", neće dobro proći - veli narod.

Pjesma s Ozlja-grada

Čuj mi se pjesanca
S ozaljskog okanca
Šumom Kupom dalje! -
Šumi, Kupo, šumi;
On me već razumi,
Moj mu pozdrav šalji!

Ah! u tihoj smeći
Da mu mogu reći:
Kol' ga ljubim ja!
Tko da srce smiri
U tih slatkih virih,
Kojim nema dna?

Momak je od oka,
Junačkoga skoka,
Soko ljubi lov,
Vid mu dalek nosi,
Mač mu Turad kosi;
Još mu domać krov.

Puni majoliku,
Obgrli si diku,
Pjesmom kroti ćud,
Dokle ljutog lava
Ne klonu mi glava
Na tu toplu grud.

Ponos mu je perje,
Lovor i biserje;
Čast Hrvatske: san,
Srce plemenito:
Gnijezdo doma svito,
Duh mu - velikan!

Zlaćen mi prstenac,
Ja mu kitni vijenac,
Vjera kruti pās.
Kao libel mora
Povrh svih ponora
Ljubav ziblje nas.

Ustrepni zlatnim svojim krili, pjesmo,
Poleti natrag pred poraznom burom,
Na staro, sretno zakloni se mjesto,
Odonud gledaj gdje bijasmo - gdje smo -
Pak, nije l' zavjet među nama presto,
Ukradi mi se - bilo kasnom urom
Svom snagom krila vini mi se o vrat;
Al ti mi cviliš - gineš u nepovrat.
O, s tobom i ja letjela bih
Na krilih makar slabih
Kalovitimi drumi, crnom gorom,
Uz čobansku si vatru sjela,
Iz lista pila, malinicu jela,
Hladovala gdje zelenim pod borom.
Da letim? - Kuda?
Ta kamo pamet mi vrluda?
Ne! - dajte, ljudi, u ruke mi štaku,
Da idem hljebac domovinom prosit,
Nad menom neće nitko bit okosit,
Poznavat će me čim poprimim kvaku:
"Podijelite mi bar, Hrvati, vi!
Sirota ja sam slavnog Petra kćil!"

Minjavala bi zrinjske nebrojene dvore:
Veledušje tu stanilo se prije;
A sad se u njih ljute gnijezde zmiije,
Gdje dobila bi otrov; mjesto crne kore.
Uzalud - zalud - propalo je sve!
Pred ova ko pred hadska vrata
Zavalio se Cerber. - Hoće l' koj' Hrvata
Bar skupit kosti Arijadnine?

III

U svoje vrelo listak se ogleđe
Oživjet rado, svehnut pada na nje:
I ja u slavne zagledah se pređe,
Da, oni su moj život - spominjanje!
Uz njine slike mutim se i varam,
Da budu s mene teški snimit jaram;
Nu one šute - šute mramorkome;
A živi neće da čuju o tome.

Pasoglav vođa paklenijeh četa
Sa pustara taj pusti, divlji sin,

Sin Jesukaja, "grozni Temudžin",
Sve zemlje trepet, pokor i sujeta,
Razvali Kitaj sa čudesnim miri
Uz Persiju tad čuvenu, izuču,
Ni božjoj djeci pjesnikom ne prosti.
Za Batukana požar se raspiri,
Opusti stojnu Rurikovu kuću,
Dosegnu Poljsku - svijetli Krakov grad,
U gomilu kog pepela i kosti
Pepelne srijede barbarin pretvori,
O i ja plačem velik njegov pad!

Hrvatsko nekoć uznosito sijelo
Žalobit spomen osta i opijelo.
Na Stjepanovoj posvećenoj kruni
Poklonit isti morao se krst,
Trepeto Bela ko na vodi trst:
Potisnub za njim toli ga zabuni
Krvopilica Kadan kan
Ko sudnji da je svano dan!
Ni ljuti Klis, ni val ga morski drža,
Već hrvatskijeh jata sokolova
U vjeri tvrđa klisa, munje brža;
A tko bje onaj koj se s njim rukova
I Trogir, i njegov koj' branjaše krepko?
Tko drugi, doli dični Šubić Stjepko:
Za smrtne stiske i oluje,
Dok kraljev oko otočića Buje
Varakajući skrivaše se čunak,
Gostoljub, prvi svjetnik on, i junak.

Zapogna bijesno Ture, jur u mrko zavi
Bez glave Srpstvo, bogomilsku Bosnu,
Dalmaciju će da poda se spravi;
Nu bijelo Jajce ljuto ga se kosnu
Za probav odviš tvrde kore,
Okolo njega jer očajno se bore
Dva Ivana, dva bogom pobratima:
S junakom Zrinjskim bodri Karlović,
Visoko prha zastava nad njima,
Noseći svaki kao pravi babović
Tri okovana za kalpakom pera,
A tu su: narod, sloboda i vjera!
Međ njima kao dragi kamen sjaše
Neslomiv Krsto Frankopan,
Od svih Hrvata poslije zvan:
"Sva obrana i pouzdanje naše!"

De kazuj! velik care Sulejmane,
Sokoloviću: njegva desna ruko;
Što? - ti si, vidim, zauvijek umuko
Neprebolne od potajnice rane,
Slavohlepno ti jedno srce puče,
Ne odnese bo od Sigeta ključe.
Da pitam bijelu vilu sveznadarku,
Otkazala bi: morade se s puta
Uklonit Zrinjskom na tom Sigetištu,
Ko nekoć Musa Kraljeviću Marku:
Baš kako slamka, vihrom uzdignuta
I opet na svom nađe se smetlištu.

Na svetom bljesku Nikolina mača
Daleki još će potomak se kleti,
Tociljit na njem volju da je jača,
Za dom svoj da će živjet i umrijeti!

Krasote mi! Kad sveti Đurđe jaši
U pramaljeće na svome zelenku,
Po debeloj se razigrava paši,
Na glavi mu se vije gorska kita,
A dolamu si metni dokoljenku,
Nek za njim oko svačije se hita!
Divotniji bje vitez Zrinjski Jure
Sa birnom kitom svojih sokolova,
Poznade Danac, Nijemac ga i Ture
I svaka gruda, kojom junakova,
Bje carstvu možna obrana i hrana,
Neodvojnica svoga roda grana
U koju hvalu? - to bar nije tajna -
Da bude rukom potajnicom
S nenavisti od hrđe Valenštajna
Počašćen trovnom povrtnicom.
Al i tu suzu, gorki zalogaj
Proguta moja domovina, mati
Ledena sinka u naš topli kraj,
U čakovački hram ga krišom sprati.
Od tuda grakćuć crni gavranovi
Raznesoše mu kosti:
Ti kivni, tuđi gosti
Na našem grobu, imenom li slovi. *

O, sunca traci ozračena diko,
O, rastvorena, krasna muška sliko!
Na nebu našem krvavo ti gore
Dva rodom brata - do dva Dioskura:
Ban Nikola i Petar - oba grozna smrću,
Neumrla im djela topovi govore,
Sva pronosi ih Krajina i Mura;
Na prvog hvalom isti Turci se osvrću,
Junaka da ga nema mimo njega
Do ponositog Jurja Škenderbega!
- Osupnula se Europa cijela,
Posvuda crne zastave istakla,
Parizom, Rimom drže se opijela,
To "čudo svijeta" u kuršanskom lugu
Jer divlji vepar kivnim zubi zakla
Domovine na vječnu štetu i na tugu!

Jo! Petre slatki, ljubljeni moj oče,
Ustravna sliko! - Ti ukleti kistu
Na naše slave otvorenom listu
Gle! Što si piso; - čim li, evo, doče! -

Ti divlja, ti neobuzdana silo!
Što samo dereš - sveđer žedaš krv,
Da poznaš duh i upropastnu brv;
O krvi ti se niti ne bi snilo.

*

Stojaste slike, samrt zobajućí,
Prot dušmaninu zlosrdne Meduze;
Neharna ruka s štita dol vas uze,
Mjest' časnog mjesta tminu vam odlući,
Ah! srce će mi pući.

IV

U tavnoj noći
Svud naokolo mir se toči
Ne glasi nit se žubor djevojaka,
Nit šturka čuješ usred mraka,
Sve ko da nešto sluti.

U svoj se list
Crvičak moro zamaknuti,
Prestavši grist,
I seljak tvrdu obradivši grudu,
Na slatkom sniva trudu.
U slogove se zvonka ukri pjesan
Ko među zlatno klasje sijeva,
Čim grane sunce, prostor joj je tijesan,
Modrinom leti, milosna ju neva
S pod ruku ziri,
Pred žarkim suncem dokle ne zažmiri
Obrazac joj se žari,
I ona pjevat mari.
U noći s neba melem-rosa sipi
Na srce suho hladnije od hridi,
Na srce štono od osvete kipi,
Na ranu koja kao plamen bridi
U noći krst-unakrst
Prorezala je ljubav s krivne staze;
Ja stojim sama kao prst
K meni u snu stravne sjene slaze.

U crno sukno - kakva je crna duša -
Gle! umotano podiže se tijelo,
Bez glave glavu rukam naći kuša
I našav, na vrat meće si ju smjelo,
Odsloniv rubac, oko glave svîti,
Sav krvav sada; zlatom pr'e utkivan,
Uz blažen uzdah blaženom darivan:
Utkivala ga ljubav žarkom niti,
Postupa tijelo k meni bliže - bliže -
Vrh mene ruku polagano diže,
Blagoslivljuć me njom, što sjekira poštedi,
Pak i ta milost reci da ne vrijedi?!
U zadnjem pismu on blagoslovi me
I zadnje riječi moje su mu ime.*

U tren se glava opet s vrata skinu
I sve uminu -

O! vi sirene sinjeg našeg mora,
Sirenam kojim - ljubimca vi svoga
Utopit daste krvnih sred vrtloga,
Utopila ih žalost, njegve gora?!

Doslovce: Naj te gospon Bog z mojom kćerju Auroru Veroniku blagoslovi.

U crno sukno - kakva je crna duša -
Gle! umotano podiže se tijelo,
Bez glave, glavu rukam naći kuša
I našav, na vrat meće si ju smjelo,
Odsloniv rubac, oko glave svîti,
Sav krvav sada; zlatom pr'e utkivan
Uz blažen uzdah blaženom darivan;
Utkivala ga ljubav žarkom niti,
Postupa tijelo k meni bliž - i bliž -
U rukuh stiska sveti križ,
Na križu zlatni prsten s dragim kamom,
Čist na njem zapis Julije Rimljanke,
Užežen njena srca živim plamom
Uz bajni šapat vile Talijanke,
Nu koja kao Talijanka juče
Jur danas našku koprenu obuče.

U tren se glava opet s vrata skinu
I sve uminu. -

Križ, svoje muke Spas vascijelog svijeta
Nosjaše krunu od trnja pletenu.
Križ - onaj prsten - nije l' pečal, sjeta
Za narod, mladost, za prevrijednu ženu?

*

Hrvati, braćo! mnogi jošte križ nas čeka. -
Sirene tuđe bježmo s bliza i daleka! -

1878.

Opaska. Ova Veronika kao i njezina sestra Judita Petronila sprovodile su svoj vijek žalosno u samostanu zagrebačkih duvna.

Katarina Frankopanka Zrinjska boravila je svoje dane većim dijelom ili na Grobniku, ili pod Ozljem, a dokončala je svoj nesretni život u najvećoj tuži i nevolji u gradačkoj tamnici godine 1673.

Rade Lopašić

DVOJAKA STRAŽA

(Iz bosanske okupacije)

U bijelom plaštu ljuta zima skući.
Trepere jasni zvijezda milijuni.
Svud snijeg se iskri, kao da oruni
Na nj svaka zvijezda sijevak svoje luči.

Stražara eno! srce će mu pući,
Ko krhki led na hladnoj vodi Uni,
On gleda prijeko - tamo za korduni
Pram tihom selu, svoje drage kući.

Na drage oknu dva vilinska oka
Na straži stoje. Turčina da sprže;
Prizivlju zvijezde sa neba visoka,

Da djedovinu povrate im brže,
Da k dragom skrivne svjetlaju im staze!
O! blažen svaki koga tako paze.

1880.

KOJA JE TO...

Groza je: noću mrko motrit stijenje
Kamo na drevnu gradinu juriša,
Slutiš na samrti da nešto stenje
Jav čuješ sóvâ, prhanje šišmiša.

Hridinsku golet màšina prikriva,
Kamen glomoće sa okorna kuka,
Blag mu potočac ozljedu obmiva:
Slijetaju strave bajovna te puka!

Strave zar? - Nije! - Eno pun mjeseče,
Sve posrebreniv, mison samotniče,
Gradine krnjci uznosice šeće. -
Nešto se živa podno njega miče. -

Kakvo to biće? - Snijeg-bijelo svite -
Glavu oblijeva mjesec vedrim žarom -
Crte raznavam - prije oku skrite: -
Zamjerih kćer pod slave kolobarom.

Uzor-ljepota! koja po dragulji
Taminim svijetom - ko po prudu basa;
Namjernik duh ju, naše ruke žulji
Trgoše tami silom rodnog pasa.

Baciv u more buzdohan tiranstva,
Razgoneć sove čovječanstva glupa,
Svjesna visokog svoga dostojanstva,
Smjela ko srna razvalinam stupa.

Njojzi pod nogam zelena ko pizma
Mašina drži trošnih se povelja;
Vjeruj! da neće s ostrugama čizma;
Već nas k njoj vodi jedan duh i želja.

Kojoj to? - Znam ja, ti bi pred njom kleko
I ko skalina od mramora šute
Boginji toj - pr'e nego ti ju rekoh,
Ljubio smjerno koljena i skute.

1882.

BRENCE LJUBAVI

Jasno brence
Nepromjence
Vjerno u zvončić kuca svoj.
Šturak muči,
Ptíćak čuči,
Sjeda pčela silni roj.
Ko to vrnu
Plahu srnu
Zvonce na vît joj metnu vrat?
Brence kuca,
Grud pjevuca
Ljubavi pjesmu - prvi krat.
Lovče smjeli,
Ti ustrijeli
Kuju - i kada - kako ćeš;
Samo ovu
U svom lovu
Utaman tražiš; steć ju neš!
Nu svijet varav,
Živa narav
Opet na strm ju vabi klis.
I uskoči!
Momku oči
Iskočit htješe s njom u vis!
Neka đisa
Na klis s klisa
Kako će vrat ulomit pr'e.
Zvonce zvoni,
Smrt ju goni,
Izgubi l' brence, - sretne nje!

RJEČNIK

babović - potomak junačkoga oca
Bakač, Tomo - hrvatski ban koji je god. 1593. pobijedio Turke kod Siska, na što opominje i Palmović riječima "Ti ga poznaš s Kupe"; no drugi dio stiha "poznaš njegov veto", koji se očito odnosi na rečenicu *Regnum regno non praescribit leges* (Kraljevstvo kraljevstvu ne pripisuje zakona), tradicija nepravilno pripisuje njemu, ali je te riječi izrekao ban Ivan Bakač Erdödy god. 1790.

basati - hodati ne gledajući kuda
basma - "čarobne" riječi koje se govore kao formula pri bakanju

Batukan - mongolski vojskovođa, unuk Džingis-kana, umro 1255. Vođa mongolskog pohoda na Europu, kada su Mongoli poharali i Hrvatsku

bezufanje - beznađe

birni - probran, odabran

blisikati - bljeskati

blisnuti - bljesnuti

brčni - istaknut, visok

brence - klatno u zvonu

Bunić, Pierko - v. **Pierko Bunić**

Buje - stariji naziv otoka Čiova kod Trogira

Cerber - troglavi pas iz grčke mitologije koji stražari na ulazu u podzemni svijet Had

Cesargrad - tvrđava na lijevoj obali Sutle kraj Klanjca; nekoć vlasništvo grofova Celjskih, danas ruševina

čaj - tanka magla, izmaglica

čepati (prez. čepajem) - hodati, gaziti

Desnička Verka (Veronika) - druga žena Fridrika Celjskoga, koja je - po narodnoj predaji - bila vještica i očarala svoga muža tako da je ubio svoju prvu ženu i uzeo nju; kad je to vidio Fridrikov otac Urlik, dao ju je ubiti

dihoslasi - ugodnog mirisa, mirisan

Dioskuri - Zeusovi sinovi Kastor i Poluks, simboli neuništive bratske ljubavi

divor - divovski

dišati (prez. dišim) - mirisati

dočeti - dovršiti

drhat - drhtaj

duvna - redovnica

dva Ivana - kako se iz konteksta vidi, prvi je Ivan Zrinjski, a drugi Ivan Karlović, hrvatski ban 1521-1524 i 1527-1531; o bitki kod Jajca, koja se spominje u pjesmi Šišić piše: "Uto se Jajce, nemajući hrane i dovoljno vojske, nađe u krajnjoj nevolji. Hrabri Krsto Frankopan, sin kneza Bernardina, odluči da mu pomogne. Na udivljenje cijelog kršćanskog svijeta, Krsto izvede (ljeti 1525) svoju nakanu tolikom vještinom da je uz neprekidne bojeve u više dana izgubio samo tridesetak ljudi, dok je Turaka poginulo mnogo stotina"

đisati - skakati

đulhisare (tur.) - ružičnjak

Frankopan, Krsto - v. **dva Ivana**

Fridrik (II) i Urliko (II) - grofovi celjski, igrali znatnu ulogu u povijesti 15. stoljeća; Urlik II. je 1456. ubijen u Beogradu; v. **Desnička Verka**

gledno - lijepo

glomotati - bučati

gužvica - kao apozicija za stas (kod pjesnika **stasak**), moglo bi odgovarati značenje riječi gužva: nešto zbijeno, čvrsto

hman - zaman, uzalud

hrđelj - hulja, hrđa

izuč - izvrstan, izuzetan

Julija Rimljanka - žena Frana Krste Frankopana, Giulietta de Naro, nećakinja čuvenog kardinala Barberinija
jur - već

Kadan-kan - mongolski vojskovođa, rođak Batu-kana, vođa jednog od mongolskih odreda pri provali u Hrvatsku (on je poharao Zagreb 1242)

kalovit - blatani, močvaran

kamenar - klesar

Karlović - v. dva Ivana

klepati (prez. **klepljem**)- klesati

klijetica - umanj. od **klijet**, ćelija

klinčac - karanfil

Klio - jedna od devet Muza, zaštitnica povijesti

klis - strmina, klisura

kol - kolac

korabljar - lađar, brodar

kordun - granični pojas, lanac pograničnih stražarnica

kriš - sjena, tama; skriveno mjesto, guštara

krko - oštro, ljuto, prodorno

krnjci - množ. od **krnjak** - nešto okrnjeno, ruševina

kupres - čempres

kuršanski lug - šuma nedaleko od Čakovca, u kojoj je 1664. ustrijeljeni vepar ubio Nikolu Zrinjskoga

laza - "mjesto pusto i golo"

libel - talasanje, ljuljanje (riječ očito stvo-

rena prema lat. **libella** - mala vaga)

ložđe - lozje, trsje

Ljepostan - lijepa nastamba

majdan (tur.) - rudnik; kamenolom

majolika - pocakljena i ošarana keramička roba (naziv prema otoku Mallorki); ovdje vrč od takve gline

mama - zamamnost, mamljenje, primamljivost

mašina - mahovina

milmiris - miomiris

minjavati - mimoilaziti

mison - misaon; zamišljen, zabrinut

mlivo - ono što se melje, brašno

mljezamac - mezimac, miljenik

mramorkome - kao mramor

mrtvostajan - nepokretan

nakon - napokon

napreda se - preda se

nazočje - prisustvo

nebosklon - obzor, horizont

nedohod - besputan, kojim se ne može hoditi

nedostajan - nedohvatan, nedohvatljiv

nenavist - zavist

neproštivan - nečitljiv, kojega je nemoguće proštiti, pročitati

neva - nevjesta, mlada žena

Obri - Avari

okoran - otvrdnuo, oštar, krševit

okosit - osoran, "koji se okaša na koga" (Akademijin rječnik)

on - onaj

osojan - koji je u sjeni, sjenovit, zasjenjen

otim - otmica

otomaljski - otomanski, turski

Pasoglav - ime mongolskog kralja u narodnoj predaji; Mongole, ali i Hune i Avare, naš narod nazivao je Psoglavci

patarenac - bogumil

Patria o mea creatrix, patria o mea

genitrix (lat.) - Domovino, moja stvoriteljko, domovino, moja roditeljko! (Katul)

pečal - tuga, žalost

Pergam - tvrđava u Troji, a katkad i zamjena za samu Troju; također i antički grad u Maloj Aziji (danas Bergama u Turskoj)

Pierko Bunić (1780-1846) - dubrovački pjesnik i dramski pisac; god. 1813-1814, kad je propadala francuska vlast u Dubrovniku, vrlo se hrabro borio protiv Francuza i bio teško ranjen; kad poslije toga nije u rodnom mu gradu uspostavljena nekadanja sloboda, otišao je u emigraciju, no kasnije se vratio

pizma (grč.) - neprijateljstvo, mržnja, zloba, pakost

plujati (prez. **plujim**) - teći, strujati

počitak - počinak, mir, smirenje, odmor

podanak - dno, podnožje

podsjek - prag

poglednik - vidikovac

pokojan - miran, spokojan

pokućinka - lastavica

pôma - palma

poplesti - pogaziti, poharati

povoljica - uгода, radost

povrtnica - v. **Zrinski, Jure**

predjeti se - promijeniti se

prekrvnik - veliki krvnik

procmljeti - procviljeti

Properco - Propercije (Sextus Propertius, oko 50-15), rimski liričar, pjesnik brojnih elegija, u kojima opjevava svoju ljubav prema lijepoj i hirovitoj Cintiji

pruđe - pruge, trake, vrpce, šare

Radak-patarenac - Radivoj Ostojić, poznat i kao knez Radak, bosanski protukralj i brat kralja Stjepana Tomaša; prema narodnoj predaji predao je 1463. godine bosansku prijestolnicu Bobovac Turcima bez borbe, misleći da će ga oni nagraditi, ali su ga pogubili kao izdajnika

raješina - rajski užitak, slast, naslada

razdramiti - razbuditi se, razdrijemati se

rud - rumen, crven

rukosad - "vinograd ili što drugo rukom zasađeno" (Akad. rj.)

Rurikova kuća - Rusija (po predaji se uloga osnivača ruske država pripisuje varjaškom knezu Ruriku, koji je god. 862. došao u Novgorod)

sabinski tempi - hramovi Sabinaca, nekadašnjih stanovnika središnje Italije

sas (gen. **sasi**) - sok, ono što se sisa

seraf (hebr.) - serafin, anđeo najvišeg reda

serežanska kapa, od **serežanin** (prema franc. **sergeant**) - žandar u nekadašnjoj Vojnoj krajini; u širem smislu: vojnik uopće; kasnije: poljski čuvar, poljar

smeća - tuga, nevolja

skučiti - stisnuti, podjarmiti, svinuti; stenjati, uzdisati

skupnovlada - država

smnijevi - misli

smrtljiv - smrtonosan

snebiće - začuđenost, zapanjenost

spetiti - primijetiti, opaziti

sploh - jednostavno

Spljet - stari ijekavizirani naziv za Split

srazitelj - uništavalac

stinuti - mrznuti, hladnjeti

Sulamitka - ljubav kralja Salomona iz Pjesme nad pjesmama

sut - obasut, posut, razasut, oboren

Sveti Donat - brežuljak kraj Rogaške Slatine u Sloveniji

svjetnik - savjetnik

svojad - svojta, rod, rodbina

šiba - naprava u mlinu koja raspoređuje zrnje da tankom strujom pada ravnomjerno u žrvanj

Škenderbeg, Juraj - Đurađ Kastriotić Skenderbeg (1414-1468.), albanski plemić i proturski borac; najveći albanski nacionalni junak. U mladosti bio je na turskom dvoru, islamiziran; nakon bitke kod Niša 1443. okrenuo se protiv Turaka

i vratio katolicizmu. 25 godina uspješno branio Albaniju od turskih napada, koji su je nanovo osvojili tek nakon njegove smrti.

tankoprelja - osoba koja tanko prede; sprava za pređenje, predilica

tašće - praznije

tempi - v. **sabinski tempi**

Temudžin - pravo ime Džingis-kana (12-13. st.), osnivača mongolskog carstva i jednog od najvećih osvajača svih vremena

teglo - part. akt. glagola **tegnuti** - odlučiti, prohtjeti se, krenuti i sl.

tocljiti - brusiti, oštriti

trovna povrtnica - v. **Zrinski, Jure**

trst - trstika

tvrdijel - tvrđava

uhoriti - doći u horu, u pravo vrijeme, pogoditi pravi čas

ujam - ušur, nagrada (određeni postotak brašna) mlinaru za meljavu

Ulriko - v. **Fridrik**

umlje - zbirna imenica prema **um**, sve što je ljudskim umom stečeno, osobito kultura i civilizacija

uskoleman - pokoleban

ustravan - koji širi stravu, zastrašan

Valenštajn - v. **Zrinski, Jure**

Veli Tabor - Veliki Tabor, srednjovje-

kovni dvorac-tvrđava u Hrvatskom zagorju

vražji ris - kolobar koji mora oko sebe nacrtati onaj koji se nada doživjeti neku čaroliju

zanoriti - zaroniti

zatrajati se - zadržati se

znaličan - radoznao

Zrinski, Jure - hrvatski ban Juraj Zrinski (1622-1626), otac braće Nikole i Petra; prema predaji, dao ga je vojskovođa Wallenstein (1583-1634), vrhovni zapovjednik njemačke vojske u tridesetogodišnjem ratu, otrovati rotkvom (kod Palmovića "trovna povrtnica"); Šišić, međutim, piše: "On umre iznenada za vojne protiv Mansfelda u Požunu (18. decembra 1626) u 28. godini. Već su suvremenici šaputali da je "otrovan rotkvom", ali za to nema nikakvih dokaza."

Zuzurića Cvijeta - Cvijeta Zuzorić (1552-1648), najglasovitija žena hrvatske renesanse; premda sama nije pisala, bila je obrazovana; o njoj je pjevalo desetak dubrovačkih petrarkističkih pjesnika (Monaldi, Gučetić, Zlatarić, D. Ranjina...), ali i Torquato Tasso i Cesare Simonetti; živjela je u Anconi u Italiji

ABECEDNI POPIS PJESAMA

BOSANSKI KORABLJAR	7
BRENCE LJUBAVI	46
DJEVOJAČKA KLETVA	12
DVOJAKA STRAŽA	44
KOJA JE TO...	45
MARIN TRS	16
NEMOJ!	5
OSMO ČUDO	3
PIERKO BUNIĆ	6
POKUPKINJI	11
POMAGA J	14
SONETI	27
SONETNI VIJENAC	18
STANI!	29
UJAM	9
VIJENAC KOSANE	15
ZAGORSKE ELEGIJE	31
ZORA VERONIKA ZRINJSKA	33